

Op de fiets naar Deventer

Nico van Horn

In het Stadsarchief van Deventer ligt al bijna honderd jaar een onaangeroerde schat, een schone slaapster die het verdient wakker gekust te worden. Het betreft vier archiefdozen met archivalia van de allereerste vélocipèdeclub in Nederland 'Immer Weiter'.

De club werd op 22 oktober 1871 opgericht door een aantal Deventer scholieren. Ook de iets oudere J.A. Coldewey speelde een rol bij de oprichting. Diezelfde Coldewey heeft waarschijnlijk met kapitaal van hem of zijn vader meegeholpen aan de vestiging en ontwikkeling van de rijwielfabriek H. Burgers in Deventer, één van de eerste fietsfabrieken in Nederland. De club Immer Weiter heeft het tot 1906 of 1907 volgehouden. De club werd gezien als wat terughoudend en traditioneel bij de zich razendsnel ontwikkelende wielersport. Bij de ondergang van Immer Weiter waren de bestuurders zo kien om het archief te schenken aan het Stadsarchief. Vaandels en vlaggen verhuisden naar het Stedelijk Museum, terwijl ook de ANWB (in Den Haag) beschikt over enkele 'realia' van Immer Weiter. En nog nooit is, ondanks de rijkdom aan materiaal, een fijne publikatie over Immer Weiter verschenen.

Grote inspiratiebron voor de activiteiten van Immer Weiter was smid H. Burgers die als één der eersten in ons land fietsen ging vervaardigen. Helaas is van het archief van de rijwielfabriek van Burgers bitter weinig overgebleven. Wel weten we dat de zaak van Burgers, in 1896 een NV werd met als groot-aandeelhouder J.A. Coldewey. De oprichting van Immer Weiter in 1871 was overigens niet het beginpunt van fietsen in Nederland. Er werden al in de jaren zestig van de negentiende eeuw regelmatig wedstrijden gehouden, zoals in Friesland. Ook waren er al importeurs van fietsen en er waren Nederlanders die zelf fietsen probeerden te maken, in Amsterdam, Deventer, Warffum, Groningen en, zoals vermeld, Deventer.

De tweede vélocipèdeclub in Nederland is blijken de notulen van Immer Weiter actief geweest in Brummen, en wel op de "Fransche school", ofwel het Instituut Spaanschweerd aan de Br onkhorsterweg 27. Overigens niet al te ver van Deventer. Maar deze club kwam oorspronkelijk uit Apeldoorn. Het instituut Spaanschweerd in Brummen was in 1872 opgericht door onderwijzer Balthazar Jan von Pritzelwitz van der Horst.ⁱ Deze man was daarvoor uit Apeldoorn geko-

men, waar hij al naam had gemaakt met zijn Van Kinsbergenschool. In Brummen begon hij met een dertigtal jongens en in de hoogtijdagen had hij zestig leerlingen, vrijwel allen van protestants-christelijke huize. De school is te beschouwen als een brugklas, een voorbereiding op VWO. Over de school is verder weinig bekend,ⁱⁱ wel kreeg de school van de gemeente Brummen het niet onaanzienlijke subsidiebedrag van f 1.500 per jaar. Tussen 1878 en 1880 zou een bekende leerling daar twee jaar tot 1880 verblijven, Pim Mulier. De fietsclub 'Voorwaarts' vroeger verbonden aan de Van Kinsbergenschool in Apeldoorn verhuisde in 1872 met Von Pritzelwitz mee naar Brummen, en was de eerste tegenstander van de club "Immer Weiter".

Er verreezen meer fietsclubs in de buurt: Zutphen, Arnhem en opnieuw Apeldoorn kenden al clubs vóór de oprichting van de ANWB in 1883. De ranglijst die de ANWB aanhoudt en die we ook terugvinden in het grote boek van G.J.M. Hogenkamp (*Een halve eeuw wielersport*, 1916), wordt braaf doorjan en alleman overgepend. Een aantal in de notulen van Immer Weiter genoemde clubs is bijna tien jaar ouder dan de boeken doen geloven. Of het allemaal belangrijk is? Misschien niet. Wel is het belangrijk dat het archief van Immer Weiter eens goed wordt uitgeplozen. Alles zit in die dozen: notulen, correspondentie, wedstrijdverslagen, wielerkantjes, lijsten. Wie kust de schone slaapster wakker?

ⁱ Bevolkingsregister Gemeente Brummen, Streekarchief Zutphen, 1872-1890, 30-356.

ⁱⁱ Het archief van de school Spaanschweerd is helaas verloren gegaan